

Příprava učitele na vyučovací hodinu

Obsah:

1. Vyučovací hodina

- Struktura vyučovací hodiny
- Typy vyučovacích hodin podle didaktického účelu

2. Příprava učitele na vyučovací hodinu

- Osnova písemné přípravy
- Příklad

Otázky:

1. Je nutné udělat před vyučovací hodinou přípravu?
2. Měla by příprava být písemná, nebo stačí příprava „v hlavě“?

- Ad 1:

„Neplánovat znamená plánovaný neúspěch.“ (*Geoffrey Petty: Moderní vyučování*)

Co by učitel měl udělat při přípravě na vyučovací hodinu:

- Rozmyslet si rámcově:

Proč – co – jak – v jakých podmínkách, tj. cíl vyučovací hodiny – její obsah – vhodné metody a prostředky – jaká třída aj. podmínky

- Provést didaktickou analýzu učiva (především výběr učiva a jeho strukturování s ohledem na cíl a na žáky)
- Vypracovat plán vyučovací hodiny

Ad 2:

Měl by plán vyučovací hodiny (tj. to, o čem se obvykle mluví jako o přípravě učitele na vyučovací hodinu) být písemný, nebo stačí plán „v hlavě“?

Každý učitel si sice musí odpovědět sám (pokud odpověď není obsahem interní směrnice školy), ale doporučení zní: **písemná příprava pokud možno ano**, zkušenému učiteli obvykle stačí stručná se zachycením základních bodů a časového plánu

Při pedagogické praxi a jako začínající učitel:
písemná příprava určitě

Vyučovací hodina

- Měla by být naplánovaná tak, aby dosáhla zamýšlených cílů.
- Žáci by měli chápat její smysl a akceptovat její cíle.
- Měla by udržet zájem a aktivní zapojení žáků.
- Měla by být logicky strukturovaná.

Motivace: Jak udržet zájem a aktivitu žáků v průběhu vyučovací hodiny

- Žáci by měli znát cíl vyučovací hodiny, rozumět mu a považovat ho za smysluplný;
- vnímat cíl v návaznosti na dřívější výuku;
- rozumět zpracovávanému obsahu a vnímat ho jako smysluplný (souvislost se zkušenostmi, reálným životem...);
- vnímat své aktivity jako reálné, ne umělé (jen pro účely školy);
- zapojovat svůj zájem, fantazii, hravost, soutěživost, zvědavost;
- vykonávat v průběhu vyučovací hodiny různorodé aktivity (střídání metod a forem).
- Názornost!
- Diferenciace: činnost žáků přizpůsobená jejich možnostem (např. je připravena další náročná aktivita pro žáky, kteří jsou hotovi dříve).
- Každý žák by měl zažít pozitivní hodnocení.
- Vyučovací hodina by měla udržovat pozornost žáků už svým spádem:

= drama (učitel je vlastně herec v roli učitele).

Zda a jak žáky seznámit s cílem vyučovací hodiny

- Určitě ano; žáci musí mít příležitost chápat smysl výuky a její směřování k cíli
- Alespoň přímé sdělení cíle na počátku vyučovací hodiny
- Lépe: Exponovat cíl na základě řešení problému, myšlenkového nebo reálného pokusu, praktické situace, ...

Struktura vyučovací hodiny:

Vyučovací hodina by měla mít alespoň zřetelný:

- Počátek,
- prostředek a
- konec,

a to nezávisle na **typu vyučovací hodiny**, tj. na tom, co je její hlavní náplní (jaké didaktické funkce plní):

Typy vyučovacích hodin

podle jejich účelu, tj. didaktických funkcí:

- příprava na osvojování nových vědomostí a vytváření dovedností
- osvojování nových vědomostí a dovedností
- opakování vědomostí a dovedností
- použití vědomostí a dovedností
- ověřování a hodnocení osvojených vědomostí a dovedností

Většina vyučovacích hodin má smíšený účel, plní několik didaktických funkcí

Struktura nejčastější vyučovací hodiny (smíšené):

Část:

- Úvod (zahájení, organizační záležitosti – zápis do třídní knihy,...)
- Evaluace (ověřování a hodnocení osvojených vědomostí a dovedností žáků, zkoušení – ústně, písemně, na praktických úlohách,...; tato část vyučovací hodiny může být vynechána, na rozdíl od ostatních)
- Motivace (sdělení tématu, cíle vyučovací hodiny; evokace souvisejících osvojených vědomostí a dovedností z dřívější výuky, aktualizace tématu na základě zkušeností žáků „ze života“; prezentace motivační problémové situace, motivační experiment...)
- Expozice (prezentace nových poznatků – výklad učitele, vlastní objevování žáků – např. metoda Heuréka, rozhovor se žáky – otázky a odpovědi, řešení problému, projekt, ... - důraz na aktivitu žáka!)
- Fixace (shrnutí nových poznatků, opakování, zápis,...)
- Aplikace (řešení úloh, konstrukce, zadání domácí úlohy ...)
- Diagnostika (ověřování , zda žáci porozuměli a osvojili si cílové dovednosti a vědomosti – např. formou otázek učitele a odpovědí žáků)

Příprava učitele na vyučovací hodinu

Osnova písemné přípravy:

- A. Téma
- B. Cíle (kognitivní, hodnotové)
- C. Plán ověřování osvojených vědomostí a dovedností
- D. Učivo
- E. Organizace a metody výuky;
- F. Pomůcky
- G. Podklady pro závěrečné části hodiny (shrnutí, opakování, procvičování) a pro pokročilé procvičování
- H. Struktura hodiny s časovým plánem

A. Téma vyučovací hodiny

- Téma samo o sobě není cílem; je to obsah, jehož prostřednictvím má být cíle dosaženo.
- Při volbě tématu je třeba vycházet z tematického plánu vyučovacího předmětu na pololetí (školní rok) a brát přitom v úvahu, že ne všechna období školního roku jsou stejně produktivní a pravidelně také několik vyučovacích hodin odpadne.

B. Cíle vyučovací hodiny

- Kognitivní (stupeň náročnosti), hodnotové
- Vycházet ze závazných dokumentů – RVP (klíčové kompetence, očekávané výstupy, standardy, požadavky ke společné části maturitní zkoušky), ŠVP + vlastní důrazy na cíle
- Cíle konkretizované na úroveň učebních požadavků
- Cíle formulované činnostně

C. Plán ověřování osvojených vědomostí a dovedností

- Připravit si otázky a úlohy; nevymýšlet si je nebo nehledat je až na místě.
- Otázky kladené učitelem a zadávané úlohy by měly být adekvátní co do obsahu i obtížnosti.
- Otázky kladené učitelem by měly být správné i po formální stránce.
- Písemná zkouška by měla mít dobrou rozlišovací schopnost.
- Pokud budu individuálně zkoušet, rozmyslet si předem, koho vyvolám.
- Pokud budu individuálně zkoušet, připravit si efektivní zaměstnání pro zbytek třídy.

D. Učivo

- Učivo = věcný obsah výuky (učební látka)
- Učivo vzniká didaktickou transformací poznání dané oblasti či oboru (vědecké poznání a umělecké poznání, systém idejí a hodnot, sociální zkušenost a vzorce chování, kulturní tradice společnosti,...)
- Učitel při přípravě učiva vychází z učebnic, odborných publikací, internetových obsahů apod.

E. Organizace a metody výuky

- Organizace (organizační forma) výuky – frontální (hromadná) výuka, skupinová (kooperativní), individualizovaná, diferencovaná, týmová, vzájemná...
- Metody výuky – vyprávění, výklad (vysvětlování), práce s textem, rozhovor, názorně demonstrační metody (práce s obrazem, demonstrace, pozorování) dovednostně praktické metody, aktivizující metody (heuristické, situační a inscenační metody, didaktické hry), projektová výuka, e-learning, výuka dramatem – hraní rolí...

http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/11_Metody_a_formy_vyuky.pdf

F. Pomůcky

- Reálné předměty, obrazy, filmy aj. názorné pomůcky, přístroje a jejich sestavy pro experiment, didaktická technika, elektronická zařízení...
- Nutno předem připravit a vyzkoušet.
- Připravit i náhradní „spotřební“ pomůcky.

G. Podklady pro závěrečné části hodiny a pro pokročilé procvičování

- Otázky a úlohy, jejichž prostřednictvím zjistíme, nakolik žáci učivu porozuměli.
- Příklady použití, reálné problémy, problémy a situace propojující nové učivo s dřívějším, případně s učivem jiných předmětů.
- Úlohy navíc, aby byly po ruce pro případný přebytečný čas.
- Obtížnější úlohy pro výkonnější žáky.
- Domácí úkol.

H. Struktura vyučovací hodiny s časovým plánem

Téma: ...		Třída: ...		31. 10. 2012
Cíle: ...				
Čas	Činnost	Metoda	Úlohy, pomůcky	Poznámka
8.00 – 8.05	Kontrola přítomnosti, zápis do třídní knihy			
8.05 – 8.10	Cíl hodiny, motivační situace			
8.10 – 8.15	Oživení potřebných znalostí			

Atd.; pro rychlou orientaci v přípravě při výuce nezaznamenávat plánovaný čas intervalem, ale časovými body

Obecná doporučení:

- **Před vyučovací hodinou si udělat písemnou přípravu.** Písemná příprava je pro nás oporou v průběhu výuky; její podstatný účel je ale i v tom, že nás systematicky vede **před** výukou, při plánování vyučovací hodiny.
- **Psát ji stručně, v heslech, ale tak, abychom s odstupem dešifrovali její obsah.** Písemnou přípravu můžeme využít i při vyučování v paralelních třídách, případně v dalším školním roce. Vždy však je nutno přípravu znovu projít a vzít v úvahu odlišné podmínky.
- **Graficky přípravu rozvrhnout a zvýraznit důležitá místa,** abychom se v přípravě „mrknutím oka“ mohli v průběhu výuky zachytit, budeme-li to potřebovat.
- **Nechat si v přípravě místo na poznámky.** Je velmi užitečné si v průběhu vyučovací hodiny, a pak hlavně při sebereflexi po jejím skončení, zaznamenat poznatky ke zlepšení.
- **Přípravu pořídit ve formě, která umožní její pružné úpravy** - počítačový soubor, případně volný list (listy), který je možné vložit do kroužkových desek a podle potřeby vyjmout a nahradit jiným listem.

Vlastní vyhodnocení (sebereflexe) po skončení vyučovací hodiny

- **Byly splněny cíle vyučovací hodiny?** Pokud ne, vrátím se k tématu příští hodinu?
- **Byl časový plán adekvátní?** Nestihl/a jsem některé naplánované části? Byl na některé části naplánován nereálně krátký čas? Nebo byl čas vyučovací hodiny neefektivně využit, bylo nutné výuku „natahovat“?
- **Byla dobře zvolena organizační forma a metoda pro prezentaci nového učiva?** Byl zařazený experiment (model, prezentace, videofilm,...) didakticky účelný? provedený? Nebyla by příště efektivnější jiná forma a metoda? Jaká?
- **Zvládl/a jsem dobře jednotlivé situace ve vyučovací hodině** (naplánované i nenaplánované, komunikaci se žáky apod.)?
- **Byly připravené úlohy a otázky adekvátní?** Nebo byly příliš snadné/obtížné? Málo rozmanité? Bylo jich dost, nebo příště jich musím připravit více?
- **Byly připravené pomůcky účelné?** Využil/a jsem je? Co mi chybělo? Co příště vynechám?
- **Co jiného jsem udělal/a dobře?**
- **Co jiného jsem udělal/a špatně a jak bych to udělal/a příště?** Co jsem vůbec neměl/a dělat, čeho jsem se měla/a vyvarovat?
- **Co ve vyučovací hodině chybělo** a co bych příště měl/a zařadit?